

gadni és megjeleníteni fő vonásait. Nagy munkával végül csak olyan semmilyen figurát lehet összehozni, aki elvész a sok színes karakter, erős személyiség között. Ezen Jantyik Csaba sem tud változtatni.

Kopjáss öngyilkossága nem tragikus, még csak nem is tragikomikus, inkább egy adott pillanatban a szituáció rossz felméréséből adódó szerencsétlenség. Mint amikor valaki elnézi a lámpát egy útkereszteződésben, és a robogó autó elé lép. Szakonyi változata leginkább abban különbözik Babarczyétól, hogy mégis, mindenképpen szeretne tragikus hőst faragni a főügyészből. Szeretné a vele történetek és az általa elkövetettek ellenére az erkölcs, a tiszta közélet bajnokának beállítani, s ennek megfelelő véget juttatni számára. Ezért aztán - sajnos, eredetibb módon ez alig-ha írható le - a sültrealizmus átmegy szürrealizmusba. Miután meghozzák Kopjáss ön-gyilkosságának hírért, a halott főügyész végigjárja a színen álldogáló főbb szereplőket, akik mikroportba mondják összefoglaló szövegüket, s e kihangosított látomás után még egyszer, most már a nyílt színen is szíven lövi magát. Deák Réka

legrégebben a helyén az országban. Ő a megtestesült nyugalom, még akkor is, amikor a revízió hírértől még Kardics is megijed. Kelemen Kata jelmeztervezői fantáziáját a férfiak öltöztetése nem igazán mozgathatta meg, az asszonyokra viszont érdekes, szép, színpadra való ruhákat adott.

ZAPPE LÁSZLÓ

Móricz Zsigmond: Rokonok
(Csokonai Színház, Debrecen)

A regényt színpadra írta: Szakonyi Károly.

Díszlet: Deák Réka.

Dramaturg: Tőreki Attila. Jelmez: Kelemen Kata. Rendezőasszisztens:

Sóvágó Csaba. Rendező: Parászka Miklós.

Szereplők: Jantyik Csaba, Oláh Zsuzsa,

Garay Nagy Tamás, Majzik Edit, Miske

László, Simon Katalin/Mohos Nagy Éva,

Sárközy Zoltán, Simor Ottó, Sebők Klára,

Páris Noémi, Juhász Árpád, Maday Gábor,

Korcsmáros Gábor, Füredi Krisztián,

Kertész Tamás, Bajnok Piroska, Bander

Hajnalka, Földeáki Nóra, Anga-Kakszi

István. Sóvágó Csaba. Tenki Ferenc.

BRONTE-SCHWAJDA: ÜVÖLTŐ SZELEK

KLIPSZÍNHÁZ

A szolnoki színház legtöbbet foglalkoztatott írója Schwajda György. Jelenleg két olyan darab van műsoron, amelyet ő jegyez: *a Lüssisztraté* és az *Üvöltő szelek*. (Még egy drámaszerző van abban a szerencsés helyzetben, hogy akad színház, melynek műsoraán egyszerre két darabja is szerepel: Shakespeare. De ő a *tantiéme-re* hajt.) E dramaturgi termékenység, pontosabban intenzív jelenlét alighanem a drámaírói (átmeneti?) természetlenség *kontrapunktja*, valamint egy (szintén átmeneti?) helyzet folyamánya: amióta Schwajda egy középfajú politikai színmű főszereplője, aligha jut ideje e sokkal hálátlanabb feladatra: a drámaírásra.

Ezenkívül Schwajda György a szolnoki színház legtöbbet foglalkoztatott rendezője. Amit ír vagy átír - meg is rendezi. Elsősorban azért, mert figyelmen kívül hagyja az igazgatója nem veszi észre, hogy Schwajda nem tud rendezni, legalábbis a szónak abban az értelmében, amely a művészi alkotótevékenységre vonatkozik; a legjobb esetben játékmesterként dirigálja az előadást, azaz segít megoldani, hogy az érkező és távozó színészek ne ütközzenek össze a járásban. (Kétségtelen, hogy bizonyos nézőpontból ez sem kevés; van, aki ezt a feladatot sem abszolválja rendesen, mégis rendezőnek hívják.)

Schwajda György színházi pályájával

egyáltalán nem törődik az igazgató. Nem gondolkodik Schwajda alkotói személyiségében, a feladatok gondos egymásra épülésében, a kihívások megkomponálásában: Schwajda, az igazgató *ad hoc* használja ki Schwajdát mint adaptációkészítőt és játékmestert, és ezzel nagyon sokat árt neki.

Lehetséges, hogy Schwajda igazgató a jövőbe lát, és attól tart, hogy ha ő - egyéb elfoglaltságainak megsűrűsödése miatt - nem lesz igazgató Szolnokon, akkor Schwajdát, az adaptáló játékmestert senki nem fogja e nembem foglalkoztatni. (Gondolom, előrelátó menedzserként nagyítóval keresi azt az embert, akit ebből a szempontból is megnyugtató utódjának szeretne.)

Lényeg a lényeg: az *Üvöltő szelek* szolnoki bemutatásával viszonylag könnyű megoldás született a nehéz megoldásokkal teli időszakban. Az előadás hat évvel ezelőtt a Művész Színház egyik nyitó produkciója volt; viszonylag kevés szolnoki látta, tehát viszonylag keveset kellett bíbelődni az újrafogalmazással, annál többet a memória tornázatásával.

E sorok írója annak idején kedvelni akarta a művész színházi produkciót; részben mert drukolt az új színháznak, részben mert ígéretesnek tartotta a dramaturgiálást, és részben mert néhány kollégája teleutálta vele a sajtót.

Az eltelt hat évben sok minden változott; előbb Schwajda nem lett a Művész Színházban, aztán a Művész Színház is megszűnt. Lett viszont két olyan kereskedelmi televízió, amely kilóra vásárolta és sugározta azokat a dél-amerikai sorozatokat, melyek dramaturgiája oly megkapóan hasonlít erre a szolnoki előadásra, hogy Schwajda akár plágiumperit indíthatna a távoli földrészre dolgozó hasonló státusú kollégái ellen.

Hogy Emily Bronté romantikus nagyregénye nehezen transzformálható színpadi műve - ez Pesten is látszott. A sűrített és porgetett jelenetekbe zsúfolt szenvedélydráma éppen az ívek és folyamatokat nélkülözötte, mintegy szükségképpen eltekintett a finom árnyalatoktól és a megbúvó bonyodalmaktól, és a „fő csapás” mentén futtatta végig a többgenerációs szerelmi és bosszúhadjáratot. „Szereti, nem kapja meg, bosszút 411, belebukik.”

A budapesti előadást a színlap szerint Garas Dezső rendezte, Töröcsik Marival és Bencze Zsuzsával együtt. Rossz nyelvek rebesgették, hogy a sok bába helyett a bemutató közeledtével végül maga Schwajda - a színház akkori ügyvezető igazgatója - vette kezébe a rendezést. Igaz vagy sem, akkor is mindegy volt, ma még inkább az: rendezés nemigen látszott azon az előadáson. Ami viszont nagyon is látszott: a hajdani Művész

Rátóti Zoltán (Heathcliff) és Szőlőskei Tímea (Catherine) (Barna Sándor felvétele)

Színház igen kiváló színészgárdája. Első osztályú alakítások fedték el a dramaturgiai döccenőket, illetve töltötték ki a szaggatott jelenetek közötti részeket. Gáspár Sándor az érzelmi túlfűtöttség és a szellemi „aluldimensionáltság” ellentmondásából rendkívül erős Heathcliffet alkotott, aki nemcsak jelenlétében, hanem távollétében is meghatározta a két ház életét - és az előadást. De emlékezetes Eperjes Károly Hindley-alakítása is; Seress, Meszléry, Kubik - nagy színészi segédlet mind.

Az akkori előadás egyik remek találmánya volt például, hogy azonos szituációban váltotta az időt: a megkezdett teázást, mondjuk, hónapok múlva fejezték be. Lehet, hogy a szándék szerint ez Szolnokon is így van; de látszani annyi látszik, hogy egy vacsorából

ott maradt özgerinc hónapokig hever az asztalon, míg végül - éppoly érthetetlenül, ahogy ott volt - egyszer csak eltűnik.

Es ugyancsak ebben a szolnoki előadásban vált nagyon feltűnővé és komikussá, ahogy minden jelenet első mondatában kötelességszerűen utalnak az előző jelenet óta eltelt időre. „Amikor két évvel ezelőtt azt mondtad, hogy...” - ennek kizárólag a néző időbeli tájolója a célja, és miközben ezt kötelességszerűen letudják, a minimumra csökkentik a drámaiság lehetőségét. Képzeltetni, mennyire lehet hiteles az az indulat, szenvedély vagy düh, amelyet ezzel az időhatározó mellékmondatokkal vezetnek fel.

Amúgy is felerősödni látszik az előadás retro-jellege. Mintha nemcsak a regényben lenne keretes a sztori - ott, ugye, Lockwood

adja közre Ellen Dean „meséjét” -, hanem a színpadi adaptáció is azt választaná alaphelyzetül, hogy egy színésztrupp feleleveníti a régi történetet. Ezért lehet, hogy a figurák jelenetről jelenetre mások, mintegy a közben el-telt idő eredményeképpen, de magát a folyamatot csöppet sem jelzik. Tán az egyetlen Rátóti Zoltán kivételével, aki olyan erős középpontot hoz létre Heathcliff alakjában, hogy változásaiban is ott rejlik a karakter változatlansága. (Más kérdés, hogy Rátóti, bármily kiváló színész, e durva alakban is túlzottan intellektuális: filozófiát kölcsönöz a zsigeri szenvedélynek.)

Peregnek tehát a klipek a szolnoki színpadon; egymásutánjuk többé-kevésbé híven idézi a Brontë-regény cselekményének vázát. Összekötésükkel Töröcsik Mari próbálkozik Ellen Dean kissé felnövelt szerepében. Töröcsik természetesen „nyomdakészen ad-ja” az ép morális érzékű, tisztességes öreg házicseléd figuráját, bár elsősorban is „töröcsikmariságával” képes súlyt adni jelenlétének. Ilyenformán viszont éppen hogy nem összeköti, hanem inkább tovább tördeli a klipthalmazt, igaz, figyelemre méltó betétekkel. Szerepe folytán ugyan neki kellene viszonyulnia a főbb szerepeket játszókhöz, de nem járunk rosszul azzal, hogy ez is fordítva történik.

Szőlőskei Tímea sem Catherine, sem Cathy, a lánya szerepében nem több, mint Heathcliff szenvedélyének tárgya. Hogy e két - legalábbis a könyvben, de még annak idején a Művészen is - markáns nőalak voltaképpen Heathcliff dramaturgiai párja avagy ellenpontja, azt sosem fogja megtudni a szolnoki közönség.

De azt sem, hogy Hindley - akit ebben az előadásban a régi előadás Lintonja, Mészáros István játszik - hogyan lett a ház urából magatehetetlen alkoholista. Schwajda rendezői álmainak vélt beteljesítése lehet az a jelenet - pontosabban klipzáró klip -, amikor Mészárosnak egy afféle férfizokogásba kellene sűrítene a lehetséges motivációkat. Kuncogás a nézőtérre - legkevésbé Mészáros István hibája.

Ha gyorsan pergő klipszínházat kínálunk rajongó közönségünknek, hát erős figurákat, hatásos alakításokat kell a közepére állítanunk, és pazar tálalást köréjük. Sem a Linton testvérpár, sem az ifjabbik-legifjabbik Earnshaw, sem a cselédek, sem a nagyon gazdaságos, de „fregoli” (helyszínváltogató) funkciójában is ronda díszlet nem üti meg ezt a mércét.

CSÁKI JUDIT

Emily Brontë-Schwajda György: Üvöltő szelek (Szigligeti Színház, Szolnok)

Díszlet: Mira János. Jelmez: Debreczeni Ildikó. A rendező munkatársa: Ignácz Eva. Rendezte: Schwajda György.

Szereplők: Töröcsik Mari, Rátóti Zoltán, Szőlőskei Tímea, Mészáros István, Györy Emil, Vida Péter, Szirtes Balázs, Cseke Katinka, Czibulás Péter, Ujlaky László, Horváth Gábor, Sebestyén Eva, Lugosi Claudia.